

ÇEKYA PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel M¼d¼rl¼đ¼

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	3
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ.....	18
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	21
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER	25
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	28

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi)

Dışa açık bir ekonomiye sahip Çekya, serbest piyasa kurallarına sıkı sıkıya bağlıdır. 2004 yılından bu yana AB üyesi olan Çekya, AB ortak ticaret politikasına uyumlu olarak, ithalatında “Ortak Gümrük Tarifesi”ni uygulamaktadır. Ülkede gümrük vergisi ve kota seviyeleri, gümrük vergilerinin askıya alınması, üçüncü ülkelere tanınan tercihli rejimler ve anti-damping vergi uygulamaları gibi ticaret politikası tedbirleri AB seviyesinde kararlaŐtırılmaktadır.

Avrupa Birliği Ortak Dış Ticaret Politikası

Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler arasında tesis edilen Gümrük Birliği çerçevesinde, üye ülkeler üçüncü ülkelerden ithalatta ortak kurallar uygulamaktadır.

Bu çerçevede, ticaret politikası münhasıran Avrupa Birliği'nin yetki alanına girmekte ve “Ortak Ticaret Politikası (OTP)” olarak adlandırılmaktadır. OTP, ortak gümrük tarifeleri; çok taraflı, bölgesel ve ikili ticaret anlaşmaları; üçüncü ülkelere uygulanan tek taraflı tavizler ve ticari savunma araçlarını kapsamaktadır. OTP çerçevesinde, mal ticaretinin yanı sıra hizmetler, ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet hakları ve doğrudan yabancı yatırımlar AB'nin münhasır yetki alanında yer almaktadır.

Bu doğrultuda:

AB üyesi ülkelerce ortak gümrük tarifesi ve ticari savunma araçları uygulanmakta olup, ürünlere uygulanan gümrük vergileri ve varsa, ürünler üzerinde bulunan ticari savunma araçlarına TARIC CONSULTATION veri tabanı üzerinden erişilebilmektedir.

TARIC veri tabanı ürün bazında faaliyet göstermektedir. TARIC görüntüleme sayfasında ürün kodu (good code) kısmına bilgi edinilmek istenen ürünün GTIP kodu, GeliŐ/VariŐ Ülkesi (Origin/Destination) kısmına ise ürünün ihraç veya ithal edilmek istendiği ülke yazılmak suretiyle söz konusu ürüne dair mevcut tüm uygulama ve tüzüklere ulaşılabilir. Ürünün GTIP kodunu bilmiyorsanız gelişmiş arama (advanced search) sekmesinden metin bazında da arama yapılabilir.

TARIC kullanılarak ne yapılabilir?

- Ürüne dair gümrük uygulamaları ve kotalarına, gümrük muafiyetlerine;
- Ürüne dair alınmiŐ ticaret politikası önlemlerine (dampinge karşı uygulamalar, telafi edici önlemler vs.);
- Ürüne yönelik alınmiŐ ithalat veya ihracat kısıtlamalarına ulaşılabilir.

TARIC veri tabanına aşağıdaki adresten erişim sağlanabilmektedir:

https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=en

Access2Market üye ülkelerin ve AB'nin 120'den fazla ticaret ortağının AB ile dış ticareti kapsamındaki;

- Gümrük Vergilerine;
- Menşe Kurallarına;
- Yürürlükteki Diğer Vergilerine;
- İthalat Prosedürlerine;
- Ürüne ilişkin Teknik Gerekliliklere;

- Dış Ticaret istatistiklerine ilişkin detaylı bilgileri ihtiva eden bir veri tabanıdır.

Access2Market veri tabanına aşağıdaki adresten erişim sağlanabilir:

(<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>)

AB dışı ülkelerin AB ile olan ticari anlaşmalarına ve yararlanabildikleri gümrük muafiyetlerine aşağıdaki adresten erişim sağlanabilmektedir:

(<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/non-eu-markets>)

Üye ülkelerin pazar profillerine, ithalat prosedürlerine ve dış ticareti düzenleyen mevzuatı ile birlikte ticarete konu ürüne ilişkin teknik mevzuatına aşağıdaki adresten erişim sağlanabilmektedir:

(<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-market-0#tocms>)

Access2Market veri tabanında mal ticaretinin yanı sıra hizmet ticareti ve e-ticarete ilişkin veriler de yer almaktadır. Bu bilgilere aşağıdaki adresten erişim sağlanabilmektedir:

(<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/services>)

Access2Market veri tabanını daha etkin kullanmak adına Avrupa Komisyonunun organize ettiği sanal eğitim programlarına aşağıdaki adresten erişim sağlanabilir:

(<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/events-access2markets>)

Ayrıca, AB tarafından üçüncü ülkelere karşı yürütülen ve tamamlanan dumping, sübvansiyon ve korunma önlemleri soruşturmalarına aşağıdaki adresten erişim sağlanabilmektedir.

(<https://trade.ec.europa.eu/tdi/index.cfm>)

AB, ikili ticaret anlaşmaları bağlamında aktif bir ticaret politikası izlemektedir. AB tarafından yeni nesil serbest ticaret anlaşmaları (STA) ile mal ticaretinin yanı sıra, hizmetler, kamu alımları, fikri mülkiyet hakları, sürdürülebilir kalkınma gibi ticaret ile ilgili alanları da içeren kapsamlı STA'lar müzakere edilmekte ve akdedilmektedir. AB'nin STA'ları hakkında detaylı bilgiye aşağıdaki adresten erişim sağlanabilmektedir:

(<https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>)

AB, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamında Gelişme Yolundaki Ülke ve En Az Gelişmiş Ülkelere (EAGÜ) belirli dönemler için geçerli olacak şekilde tek taraflı olarak vergi tavizleri sağlamaktadır. Halihazırda uygulanan GTS Rejimi, düşük ve düşük orta gelirli ülkeler için gümrük tarifelerini tamamen ya da kısmen kaldıran Standart GTS Rejimi; sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetişimin sağlanmasını teşvik etmek üzere GTS Rejimi ekinde sayılan Uluslararası Konvansiyonları onaylamaları ve uygulamaları şartıyla gelişmekte olan ülkeler için tarifeleri sıfırlayan GTS + ve silah ve mühimmat hariç olmak üzere en az gelişmiş ülkelere gelen diğer malların vergisiz ve kotasız olarak AB pazarına girmesine imkan tanıyan Silahlar Hariç Her Şey (Everything But Arms-EBA) düzenlemelerini içermektedir. Güncel GTS yararlanıcısı ülkelerin listesine aşağıdaki adresten erişim sağlanabilmektedir:

(<https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/development/generalised-scheme-of-preferences/>)

Avrupa Yeşil Mutabakatı

Avrupa Yeşil Mutabakatı

İş insanlarımız tarafından Avrupa Birliği üyesi ülkelerin pazarına erişimde dikkate alınması gereken önemli bir husus Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde gerçekleşmekte olan ekonomik dönüşüm sürecidir.

Avrupa Birliği (AB), 11 Aralık 2019 tarihinde açıkladığı [Avrupa Yeşil Mutabakatı \(AYM\)](#)¹ ile 2050 yılında iklim-nötr ilk kıta olma hedefini ortaya koymuştur. AB, bu hedefe ulaşmak için yeni bir büyüme stratejisi benimseyeceğini ve tüm politikalarını iklim değişikliği ekseninde yeniden şekillendireceğini açıklamıştır. Sanayiden finansmana, enerjiden ulaşırmaya ve binalardan tarıma uzanan bir dizi alanda AB politikalarında kapsamlı değişiklikler öngören Yeşil Mutabakat, Tek Pazar'ın tesisinden bu yana AB'nin en büyük girişimlerinden birisidir.

Bu kapsamda, AB'nin iklim, enerji, arazi kullanımı, ulaşım ve vergilendirme politikalarının 2030 yılına kadar 1990'daki seviyesine kıyasla %55 emisyon azalımı sağlanacak şekilde gözden geçirilmesi için ["Fit for 55" \(55'e Uyum\) mevzuat değişikliği paketi](#)² Avrupa Komisyonu'nca 14 Temmuz 2021'de yayımlanmıştır.

Paketin uluslararası ticareti etkileyecek en önemli unsurlarından birisi [Sınırdaki Karbon Düzenlemesidir](#)³ (SKDM/CBAM). Mekanizma, 2026 yılından itibaren ilk aşamada çelik, alüminyum, çimento, gübre, hidrojen ve elektrik ithalatında, AB Emisyon Ticaret Sistemi'nde (ETS) geçerli haftalık ortalama karbon ücretleri üzerinden ilgili ürünlerin üretimi aşamasında salınan emisyon miktarına göre hesaplanacak karbon fiyatına tabi tutulmasını düzenlemektedir. 1 Ekim 2023 ile 31 Aralık 2025 tarihleri arasında uygulanacak geçiş döneminde ise AB ülkelerindeki ithalatçıların mevzuat kapsamına giren ürünler için gömülü emisyonları ve varsa menşe ülkelerde ödenen karbon ücretlerini raporlaması gerekecektir. Ekim 2023 tarihi itibarıyla başlatılan SKDM raporlama uygulamasına ihracatçılarımızın hızlı adaptasyonunu sağlamak için söz konusu uygulamaya başlangıçta tabii olacak olan demir-çelik, alüminyum ve çimento sektörleri özelinde bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, SKDM konusunda on-line bilgilendirmeler yapılmakta olup kayıtlar ve sunular [Bakanlığımız sosyal medya hesaplarından](#)⁴ paylaşılmaktadır.

Yeşil Mutabakatın ana unsurlarından bir diğeri ise ilgili tüm ürün mevzuatına etki edecek olan döngüsel ekonomidir. Bu ana tema altında, 10 Mart 2020 tarihinde [Yeni Sanayi Stratejisi](#)⁵, 11 Mart 2020 tarihinde ise [Döngüsel Ekonomi Eylem Planı](#)⁶ açıklanmıştır. Böylece AB, hammadde temini aşamasından ürünlerin üretimi, tüketimi ve atık yönetimine dair döngüsel bir yaklaşım ile yeni kurallar getirileceğini açıklamış, elektronik ve bilişim teknolojileri, piller ve araçlar, ambalaj, plastikler, tekstil, yapı ve inşaat, gıda, su ve besinler öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.

Gümrük Birliği kapsamında ülkemizde uyum sağlanan ürün mevzuatında önemli değişiklikler getirecek olan ve 30 Mart 2022 tarihinde açıklanan [Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi](#)⁷ ile gıda, yem ve medikal ürünler haricinde tüm ürün grupları için sürdürülebilirliğin bir norm olarak belirlenmesi amaçlanmıştır.

¹ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

² <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>

³ https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

⁴ <https://www.youtube.com/@ticaret/search?query=skdm>

⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_416

⁶ https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en

⁷ https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/sustainable-products/about-sustainable-products_en

Bu çerçevede açıklanan [Yeni Eko-Tasarım Tüzüğü Taslağı](#)⁸ ile ürünlerin AB piyasasına arzı için karşılaması gereken standartların sürdürülebilirlik ekseninde şekillendirilmesi, ürünlerin hammadde tedarikinden, üretim, tüketim ve atık aşamasına kadar daha dayanıklı, karbon salımı düşük, geri dönüştürülebilir olmasına yönelik AB düzeyinde ortak kurallar oluşturulması, ürüne ilişkin bilgilerin tüketici, piyasa gözetimi otoriteleri, geri dönüşüm sektörüncce kolayca ulaşılabilir olmasını sağlamak üzere ürüne eşlik edecek “dijital ürün pasaportları” geliştirilmesi, zorunlu yeşil kamu alımları kriterleri getirilmesi amaçlanmıştır.

2024 yılı içinde yasalması öngörülen Eko-Tasarım Tüzüğü’nde belirlenen esaslara uygun olarak 2024-2027 döneminde demir-çelik, alüminyum, tekstil ve konfeksiyon, mobilya (yatak döşegi dahil), lastik, deterjan, boya, yağlar, kimyasallar, bilgi teknolojileri ürünleri ve diğer elektroniklerde AB pazarına giriş için eko-tasarım mevzuatlarının açıklanması beklenmektedir.

Öte yandan, AB’nin yeşil mutabakat hedefleri doğrultusunda mevzuat çalışmaları devam etmekte olup, [Batarya ve Batarya Atıkları Tüzüğü](#)⁹, Gıda ile Temas Eden Geri Dönüştürülmüş Plastik Tüzüğü, Ormansızlaşmanın Önlenmesi Tüzüğü yasalması olup, [yapı malzemeleri](#)¹⁰, [ambalaj ve ambalaj atıkları](#)¹¹, [döngüsel araç tasarımına](#)¹² ilişkin yasama süreci devam etmektedir.

AB tarafından açıklanan [Atık Sevkiyatı Tüzüğü Taslağı](#)¹³ ile AB içinde toplanan atıkların öncelikli olarak AB içinde kullanılması amacıyla atık sevkiyatlarına kısıtlamalar getirilmesi öngörülmektedir. [Atık Çerçeve Direktifinin Revizyonu](#)¹⁴ ile ise, AB içindeki atıkların kaynağında ayrı toplanması amacıyla Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu uygulamasının tüm sektörlerge genişletilmesi amaçlanmış, bu çerçevede 2025 yılı itibariyle tekstil ve konfeksiyon atıklarının ayrı toplanmasının zorunlu olması öngörülmüştür.

AB bir taraftan üçüncü ülkelere yönelik atık ihracatını kontrol altına almayı hedeflerken, AB içindeki mevcut atıkların da bir kaynak olarak ekonomiye kazandırılmasını amaçlamaktadır.

AB tarafından önümüzdeki dönemde açıklanacak mevzuat tasarımları ile açıklanan tasarımların son durumlarına ilişkin bilginin [Döngüsel Ekonomi Eylem Planı](#)¹⁵ sayfasından takibi mümkündür.

**AB Yeşil Mutabakatı kapsamındaki güncel gelişmeler ve AB Kurumlarınca yayımlanan bilgi/belgeler hakkında bilgiye erişmek için Bakanlığımız web sitesindeki [“Yeşil Mutabakat”](#) bölümünü¹⁶ takip ediniz.

⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/05/products-fit-for-the-green-transition-council-and-parliament-conclude-a-provisional-agreement-on-the-ecodesign-regulation/>

⁹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2023.191.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2023%3A191%3ATOC

¹⁰ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5762-2024-REV-1/en/pdf>

¹¹ https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-packaging-and-packaging-waste_en

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0451>

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/11/17/waste-shipments-council-and-parliament-reach-agreement-on-more-efficient-and-updated-rules/>

¹⁴ https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-targeted-revision-waste-framework-directive_en

¹⁵ https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en

¹⁶ <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat>

Gümrük Vergileri

GTIP koduna ve menşe ülkesi ile gümrük vergisi sorgusu için aşağıdaki web sitesine erişilebilmektedir.

http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=en&Taric=&MinCharFts=3&EndPub=&MeasText=&Area=&callbackuri=CBU0&Regulation=&LangDescr=&MeasType=&SimDate=20160128&StartPub=&LastSelectedCode=&OrderNum=&GoodsText=&Level=&Expand=false

Türkiye-AB Gümrük Birliği

Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği kapsamındaki ürünler için gümrük vergisi veya herhangi bir miktar kısıtlaması bulunmamaktadır. Gümrük Birliği 31 Aralık 1995 tarihinden beri yürürlükte olup, temeli 1963'te imzalanan Ankara Anlaşması ve 1970'de imzalanan Ek Protokol'e dayanmaktadır.

Gümrük Birliği, sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünlerini (sanayi payı itibarıyla) kapsamaktadır. Gümrük Birliği sınırlarında üretilen ve elde edilen mallar ya da Gümrük Birliği'nde serbest dolaşıma sunulan mallar bu gümrük statüsünün kanıtı olan A.TR Belgesi eşliğinde Gümrük Birliği topraklarında herhangi bir yerde serbestçe dolaşma hakkına sahiptir.

Yasal Dayanaklar:

- AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin Gümrük Birliği'nin son aşamasının uygulanmasına ilişkin 1/95 sayılı ve 22 Aralık 1995 tarihli kararı:

(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21996D0213%2801%29&rid=2>)

- AT-Türkiye Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 1/2006 sayılı ve 26 Eylül 2006 tarihli AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararının uygulamasına ilişkin ayrıntıları düzenleyen karar

(<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:265:0018:0038:en:PDF>)

Gümrük Birliği, Amsterdam Anlaşması EK 1'de belirtilen tarım ürünleri ile Avrupa Kömür ve Çelik Anlaşması'nın kapsadığı kömür ve çelik ürünlerini kapsamamaktadır. Bu ürünler aşağıdaki yasal dayanaklar çerçevesinde tavizli bir rejimden yararlanabildikleri zaman bir menşe ispat belgesi ibraz edilmesi gerekmektedir (Movement Certificate-Dolaşım Belgesi-EUR.1 ve fatura beyanı).

Yasal Dayanaklar:

- AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin 25 Şubat 1998 tarihli ve 1/98 sayılı kararı ile tarım ürünleri ticaret rejimi hakkında 3 no.lu Protokol:

(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1998:086:TOC>)

- Türkiye ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu arasında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran Antlaşmanın kapsamına giren ürünlerle ilgili Anlaşma çerçevesinde kurulan Ortak Komitenin Anlaşmanın 1 no'lu Protokolünü tadil eden 24 Şubat 2009 tarihli 1/2009 sayılı Kararı:

(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2009.143.01.0001.01.ENG)

Gümrük Kontrolleri

İthalat Kontrol Sistemi 2 Sürüm 3

ICS2 sistemi, ekonomik operatörlerin AB'ye doğrudan veya AB'den transit şekilde üçüncü ülkelere gerçekleştirilecek sevkiyatlarına ilişkin bilgi ve verilerin Yükleme Öncesi Kargo Bilgisi (PLACI) ve varış öncesi Giriş Özet Beyanları (ENS) aracılığıyla AB Gümrük İdareleri'ne sunulmasını gerekli kılan bir elektronik gümrük sistemidir.

Sistem ile kargo ve taşımaya ilişkin risk analizinin gerçekleştirilip güvenliğe ilişkin tehditlerin önlenmesi, uluslararası gümrük işlemlerinin kolaylaşması ve ekonomik operatörler ve AB Gümrük İdareleri arasındaki bilgi alışverişinin basitleşmesi amaçlanmaktadır.

Sistemden pek çok ticari aktör etkilenecek olup, AB sınırları içinde ve dışında posta operatörleri, ekspres kargo taşımacılığı, havayolu kargo taşımacılığı, denizyolu, demiryolu ve karayolu taşımacılığı, AB sınırları dahilinde belirli son alıcılar, lojistik firmaları bu aktörler arasında yer almaktadır. Bu yönüyle, doğrudan AB'ye veya AB'den transit olarak başka bir ülkeye eşya gönderen Birlik dışındaki, Türkiye dahil, tüm ihracatçılar sistemden etkilenecektir.

Sistem kapsamında, AB'nin ihtiyaç duyduğu verilerin girilmemesi halinde, taşımaya ilişkin işlemler AB sınırında durdurulup, eşyanın gümrük işlemleri yapılmayacak, yetersiz beyanlar reddedilecek ya da ticaret akışını sekteye uğratabilecek tedbirler söz konusu olabilecektir.

Sistem, sevkiyat kapsam ve şekline göre üç sürüm halinde uygulanmaktadır. Havayolu kargo taşımacılığı ön yükleme ve havayolu posta taşımacılığı ön yükleme için Sürüm 1, 15 Mart 2021 tarihi itibarıyla; havayolu genel kargo taşımacılığı ile havayolu taşımacılığı ve posta taşımacılığı için Sürüm 2 ise, 1 Mart 2023 tarihi itibarıyla halihazırda AB gümrüklerinde uygulanmaktadır. Bu sistem kapsamındaki uygulamaya ilişkin ilave bilgiye AB'nin [Import Control System 2 \(ICS2\) - European Commission \(europa.eu\)](https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-security/import-control-system-2-ics2-0_en)¹⁷ adresindeki bağlantıdan erişilebilmektedir.

Deniz yolu, karayolu ve demiryolu taşımacılıklarını kapsayan Sürüm 3'ün operasyonel süreci öncelikle deniz yolu taşımacılığına konu sevkiyatlar için 3 Haziran 2024 tarihi itibarıyla AB gümrüklerinde başlayacaktır. Karayolu ve demiryolu taşımacılığı için ise sisteme geçişin 1 Nisan 2025 tarihinde başlaması planlanmaktadır.

Sürüm 3'e ilişkin ekonomik operatörlere yönelik yayımlanan belgelere aşağıdaki çevrimiçi olarak ilk aşamada [Import Control System 2 - Release 3 - European Commission \(europa.eu\)](https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-security/import-control-system-2-release-3_en)¹⁸ sitesi aracılığıyla ilave bilgi alınması mümkündür.

Öte yandan, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın kabulü ve 31 Aralık 1995 tarihinde Gümrük Birliği'nin yürürlüğe konulmasıyla, Türkiye ile AB arasında sanayi ürünleri ticaretinde gümrük vergileri sıfırlanmış ve Türkiye üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi uygulamaya başlamıştır. Türkiye-AB Gümrük Birliği, sadece sanayi ürünlerini ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsamakta, geleneksel tarım ürünleri ise kapsam dışı bulunmaktadır. İşlenmiş tarım ürünlerinde gümrük vergileri tespit edilirken, tarım payı ile sanayi payı ayrılmakta ve sadece sanayi payı vergi muafiyetine tabi tutulmaktadır.

¹⁷ https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-security/import-control-system-2-ics2-0_en

¹⁸ https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-security/import-control-system-2-ics2-0/import-control-system-2-release-3_en

Rekabet

AB'nin Rekabeti Bozucu Yabancı Sübvansiyonlar Tüzüğü

Avrupa Komisyonunun Rekabeti Bozucu Yabancı Sübvansiyonlar Tüzüğü 23 Aralık 2022 tarihinde L 330 sayılı AB Resmi Gazetesinde EU 2022/2560 sayısıyla yayınlanmış olup, anılan Tüzük kapsamında, Avrupa Komisyonu'na üçüncü ülkeler tarafından verilen ve AB pazarında rekabeti bozan sübvansiyonlara karşı soruşturma yürütme ve gerekli durumlarda önlem alma yetkisi verilmektedir. Böylelikle, AB'nin katı rekabet kurallarına tabi AB'de yerleşik firmalar ile üçüncü ülke firmaları arasında eşit rekabet şartlarının sağlanmasının hedeflendiği açıklanmıştır.

Tüzük ile birlikte üçüncü ülkenin, doğrudan veya dolaylı olarak iç pazarda faaliyette bulunan bir veya daha fazla yüklenici veya sektöre fayda sağlayan mali katkı yabancı sübvansiyon olarak değerlendirileceği ifade edilmiştir.

Tüzük kapsamında, yüklenicilerin eşik değerlerin üzerinde kalan tüm satın alma ve birleşmeleri ile kamu alımlarına katılımlarının Komisyon'a ön bildirimini yapılması gerekmekte olup, ayrıca Komisyon'un eşik değerler altında kalsalar dahi, piyasayı bozucu yabancı sübvansiyon şüphesi bulunan tüm piyasa hareketlerini soruşturma yetkisi bulunmaktadır.

Tüzüğe <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2560/oj> bağlantısından erişilebilmektedir.

Söz konusu Tüzük 12 Temmuz 2023 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlanmış olup, 12 Ekim 2023 itibarıyla şirketlerin yabancı mali katkıları içeren ve ilgili bildirim eşiklerini aşan şirket birleşmeleri ve kamu alımları hakkında bildirimde bulunmaları gerekmektedir.

Tüzük ile ilgili olarak 12 Temmuz 2023 tarihli AB Resmi Gazetesinde (EU) 2023/1441 sayılı Uygulama Tüzüğü yayınlanmıştır. Söz konusu Tüzükte birleşmelere ilişkin bildirimlerin ve kamu alımları prosedürlerinde yabancı mali katkı bildirimlerinin şekil, içerik ve usulü, Tüzüğe göre yapılması gereken sözlü açıklamaların usulüne ilişkin detaylar, ifşa, dosyalara ve gizli bilgilere erişim hakkındaki detaylı kurallar, şeffaflık gereklilikleri ve zaman kısıtlarının hesaplanması ve Tüzük kapsamındaki taahhütlere ilişkin zaman kısıtlarının detayları belirlenmiştir.

Uygulama Tüzüğüne Implementing regulation - 2023/1441 - EN - EUR-Lex (europa.eu) adresinden ulaşılabilir.

İç Vergiler ve Oranları

Doğrudan uygulanan vergiler

* **Kurumlar vergisi** %21 (2024 itibarıyla)

* **Gelir vergisi** %15

* **Emlak Vergisi**-Taşınmaz maliki tarafından yıllık olarak ödenir. Genel bir kural olarak vergi bahse konu alanın metrekaresi üzerinden hesaplanır. Vergi oranı lokasyona, yüzölçümüne, binanın veya arazinin kullanımına bağlı olarak belirlenir.

* **Motorlu Taşıtlar Vergisi**-Yıllık olarak ödenir ve ticari amaçla kullanılan, ağırlığı 12 ton ve üzeri olan (2023 itibariyle) tüm araçlara uygulanır. Vergi miktarı aracın türüne, boyutlarına ve motor kapasitesine bağlı olarak 800 CZK ile 24 200 CZK arasında değişmektedir.

* **Özel vergi** %15-Sadece bazı yatırım fonlarından talep edilen bir vergidir.

Dolaylı uygulanan vergiler

* **Katma Değer Vergisi**-Çek Katma Değer Vergisi Kanunu, 2006/112 sayılı AB Direktifinin genel prensiplerine bağlıdır. 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 349/2023 sayılı yasa ile birlikte, kamu bütçesinin konsolidasyonu ile ilgili bazı yasal düzenlemelerde vergi oranlarında değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda, temel vergi oranı olan %21 sabit kalırken, %10 indirimli vergi oranı kaldırılmış ve %15 olan ilk indirimli oranı yerine %12'lik indirimli oran getirilmiştir. Değişiklik gıda ve alkolsüz içecek kalemlerini etkileyecektir. KDV beyan ve ödemeleri ayda bir veya üç ayda bir yapılabilmektedir. KDV mükellefi şirketlerin hesaplanan KDV miktarını ithal edilen malların serbest dolaşıma girdiği gün itibariyle bir sonraki ayın 25'ine kadar vergi beyanına girmeleri gerekmektedir. KDV mükellefi olmayan şirketler malları teslim alırken KDV'yi ödemekle yükümlüdür. İthal edilen ürünlerin kişisel eşya olması halinde KDV muafiyeti talep edilebilir. İlaveten, belirli ürünlerde ve belirli prosedürler çerçevesinde, ithal edilen ürünün KDV ödemesinin ürünün satışına dek bekletilmesi mümkün olabilmektedir.

* **Özel Tüketim Vergisi** Genellikle alkol, tütün ürünleri, petrol, petrol yağı gibi özel malların üretimi ve ithalatı sonucunda ortaya çıkmaktadır. Oranları ürüne göre değişmektedir. Halk sağlığını koruma ilkeleri, bağımlılıklarla mücadele ve Ulusal Epidemiyolojik Gözetim Merkezi'nin (NERV) önerileri doğrultusunda, tütün ürünleri ve ısıtılmış tütün ürünlerinden alınan tüketim vergilerinin artırılmasına devam edilecektir. Şubat 2024'ten itibaren sigara, pipo tütünü, puro ve sigarillolar için tüketim vergi oranları %10 oranında yükseltilecek ve 2025-2027 yılları arasında yıllık %5 artırılabilecektir. Yine aynı dönemde, ısıtılmış tütün ürünlerine uygulanan vergilerin kademeli olarak %15 oranında artırılması planlanmaktadır.

1 Nisan 2024 tarihinden itibaren e-sigaralarda ve nikotin keselerinde tüketim vergisi uygulanacaktır. Bu vergi, 2024 yılında ml başına 2,5 Kç, 2027 yılına kadar kademeli olarak ml başına 10 Kç'ye yükselecektir. Nikotin poşetleri için ise 2024 yılında gram başına 0,4 Kç olan vergi oranı, 2027 yılına kadar kademeli olarak gram başına 1,7 Kç'ye yükselecektir. Alkol tüketim vergisinin ise 2024 ve 2025 yıllarında %10, 2026 yılında ise %5 artırılması planlanmaktadır.

Sigarada sabit %30 + 2,17CZK/adet veya toplam asgari 4,22 CZK/adet, puro 2,52 CZK/adet, içilebilen tütün 3 300 CZK/kg, ısıtılmış tütün 3 450 CZK/g, nargile tütünü 594 CZK/kg, etanol 35 500CZK/hektolitre, alkollü içkilere alkol oranına göre değişken vergi uygulanmaktadır. Petrol ürünlerinde; benzine 12,84 CZK/litre, motorine 9.95 CZK/litre olarak uygulanmaktadır.

Vergiden Muafiyet

Çekya'da kayıtlı olan ve önceki 12 takvim ayına ait cirosu 2 milyon CZK'nın altında olan şirketlerin KDV muafiyeti bulunmaktadır.

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Çekya'ya yapılan ihracatta ürün güvenliği ve kalite açısından zorunlu belgelendirme talep edilen ürünlerde AB teknik düzenlemelerine uygunluk şartı bulunmakta olup, AB'nin yeni yaklaşım mevzuatı kapsamındaki ürünlerde CE işareti talep edilmektedir. Söz konusu belgeler 'Onaylanmış Kuruluşlar' tarafından verilmektedir.

Süt ürünlerinin Türkiye'den ithalatında Çekya sadece onaylanmış firmalardan/tesislerden ithalata izin vermektedir. Türk firmaları bu ürünleri ihraç etmek istediğinde Çek makamlarının verdiği onay belgesi aranmaktadır. AB Komisyonu kararları gereğince Çekya Türkiye'den canlı hayvan ve et ithalatına ise izin vermemektedir.

Diğer taraftan, petrol, doğal gaz, proteknik ürünler, sportif silahlar, patlayıcılar, askeri ekipman gibi ürün gruplarında ithalat lisansı aranmaktadır. Söz konusu lisans Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından düzenlenmektedir.

İhracatçılarımızın, ürün özelinde talep edilen teknik gerekliliklerle ilgili olarak (<https://www.celnisprava.cz/en/applications/Pages/taric-cz.aspx>) adresine ücretsiz kayıt olarak GTİP sorgulaması ile bilgi edinmesi önerilmektedir.

Avrupa Birliği'nin Ürünlere Dair Teknik Mevzuatı

Bir ürünün Avrupa Birliği (AB) pazarına girebilmesi için AB'nin tüzük, direktif vb. adlar ile meydana getirdiği (EURLEX internet sayfasından ulaşılabilen) teknik mevzuata uygun olarak üretilmesi ve piyasaya arz koşullarını sağlaması gerekmektedir. AB'nin teknik mevzuatı, tüm ürünler için temel kuralları belirleyen yatay mevzuatın yanı sıra, ürünlere ilişkin teknik düzenlemelerden (örn: oyuncaklar, makineler, asansörler, tıbbi cihazlar, yapı malzemeleri, kimyasallar vs.) oluşmaktadır. Bunun haricinde, AB içinde ortak bir düzenlemeye tabi olmayan (kırtasiye ürünleri, mobilyalar, saatler vs.) ürünler yönünden üye ülkeler kendi düzenlemelerini yapmakta serbesttir.

Ülkemiz, Gümrük Birliği gereğince AB'nin ürünlere ilişkin teknik mevzuatını ve sistemini uyumlaştırmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye AB'nin CE İşareti, onaylanmış kuruluşlar, piyasa gözetimi ve denetimi, AB'nin ortak bir düzenlemesi olmayan alanda karşılıklı tanımaya dair kurallarını ve ürünlere ilişkin (sektörel) mevzuatını ulusal mevzuatına aktarmıştır. Ülkemiz, AB'nin ürünlere ilişkin mevzuatındaki güncellemeleri de takip ederek bilahare ulusal mevzuatına yansıtmaktadır.

Ülkemizde, AB mevzuatı kapsamında atanmış onaylanmış kuruluşların listesi ise güncel olarak AB'nin Yeni Yaklaşım Onaylanmış Kuruluş Bilgi Sistemi'nde (NANDO-<http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/nando/>) yayınlanmaktadır.

Sonuç olarak, ortak bir AB mevzuatı bulunan ürünler yönünden ulusal mevzuatımızı uyumlaştırdığımız ölçüde veya düzenlenmemiş alanda yer alan ürünler yönünden Türk ürünlerinin AB'de ilave test/belgelendirmeye ihtiyaç olmaksızın AB menşeli ürünlerle eşit muameleye tabi tutulması ve malların serbest dolaşımı ilkesi kapsamında ithalat kontrollerine tabi tutulmaması gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'de üretilen ürünler, AB'de üretilmiş ürünlere eşdeğer güvenlik ve kalite düzeyini sağlamaktadır. Ülkemizce uyum sağlanan AB mevzuatı ve ilgili yetkili kuruluşların irtibat bilgileri "Türkiye Ürün Kuralları Veri Tabanı"nda yer almaktadır; anılan Veri Tabanına <https://urunkurallari.ticaret.gov.tr/> adresinden erişim sağlayabilirsiniz.

AB teknik mevzuatına ilişkin ayrıntılı bilgi edinmek için (abteknik@ticaret.gov.tr) adresinden irtibata geçilebilir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nce hazırlanan ve ürün kurallarının uygulanmasına ilişkin bilgiler içeren güncel Mavi Rehber, Bakanlığımız tarafından Türkçeye çevrilerek üreticilerimizin, ilgili Bakanlıklarımızın, sivil toplum kuruluşlarımızın ve ilgili tüm paydaşların hizmetine sunulmuştur. Mavi Rehber'e aşağıda yer alan adres üzerinden erişilebilmektedir:

<https://ticaret.gov.tr/data/5dc55af713b87654fc017421/MAV%C4%B0%20REHBER%202022,..pdf>

AB ve Ürün Standartları

Bazı ürünler menşesine bakılmaksızın Avrupa Birliği'nin getirdiği zorunluluklar sebebiyle birtakım mevzuatlarla sınırlandırılmıştır. Diğer taraftan, bütün Birlik ülkeleri için özellikle adil rekabeti destekleyici çeşitli garanti sistemleri bulunmaktadır. ISO 9000 serisi ve HACCP kaliteyi garantileyen ve rekabet faktörünü ön plana çıkaran bir uygulamadır. Çevre üzerine ISO 14000 serisi ve OHSAS 18001 teknik özelliklerine göre iş kazalarını önleme sertifikası da her geçen gün daha önem kazanmıştır. GLOBALGAP (eski adıyla EUREPGAP) sertifikasının alınması zorunlu olmamakla birlikte ürün satın almada tercih nedenidir.

AB kuralları gereğince bazı sanayi ürünlerinin AB pazarına girebilmesi için AB teknik mevzuatına uyumlu olması gerekmektedir. CE işareti bu kapsamdaki uygulamalardan biridir. Birçok sanayi ürününde CE işareti (https://ec.europa.eu/growth/single-market/ce-marking_en) bulunması zorunludur. Ürünlerin, CE işaretli olarak piyasaya sunulmasından imalatçı sorumludur. Ancak, eğer imalatçı ya da imalatçının yetkili temsilcisi Avrupa Birliği içinde değilse, bu sorumluluğu ithalatçı yerine getirmek zorundadır. Diğer bir anlatımla, ithalatçı ithal ettiği ürünlerin AB mevzuatına uygunluğunu temin etmek zorundadır.

Ürünlerin piyasaya arz edilmesine ilişkin akreditasyon ve piyasa gözetimi ve denetimi işlemleri AB'nin 765/2008/EC sayılı Tüzüğü ile 2019/1020/EU sayılı Tüzüğü'ne göre yürütülmektedir. Anılan mevzuat, AB gümrüklerinde kontrolleri, CE İşareti ve akreditasyonunun yanı sıra üye devletlerde piyasa gözetimi ve denetimine yönelik hükümler ihtiva etmekte olup üye ülkeler tarafından işbirliği içinde uygulanmaktadır.

AB genelinde gıda ile ilgili genel prensiplerin ve temel düzenlemelerin çerçevesini belirleyen 178/2002/EC sayılı Tüzük doğrultusunda Genel Gıda Yasası uygulanmaktadır. 2002 tarihli düzenlemeyle, aynı zamanda, AB Gıda Güvenliği Otoritesi kurularak gıda güvenliği konusunda uygulanması zorunlu prosedürler belirlenmiştir. Genel Gıda Yasası, gıdaların izlenebilirliği konusunda da hükümler içermektedir ve düzenlediği ana başlıklar Ocak 2005 tarihinde uygulamaya girmiştir.

AB genelinde tarım ürünlerinin piyasaya arzına ilişkin ortak kuralları 1308/2013/EU ve 1379/2013/EU sayılı Tüzükler belirlemektedir.

Üçüncü ülkelerden ithal edilen taze meyve ve sebzelerin sevkiyatının AB pazarlama standartları ve diğer eşdeğer standartlara uygun olması gerekmektedir. Bu yönde, 543/2011/EU sayılı Tüzük taze meyve ve sebze ithalatı ile ilgili genel ve spesifik pazarlama standartlarını belirlemektedir.

Uygunluk Değerlendirme

AB ve Uygunluk Değerlendirme

Standartlara uygunluk değerlendirme adımı AB mevzuatına uygunluğun sağlanması zorunlu bir adımdır. Burada amaç üretimin her aşamasında gerekli koşullara uyumun sağlanması ve nihai ürünün kabulünün kolaylaştırılmasıdır.

AB ürün mevzuatı üreticilere ürünlerinin kullanımı sırasında oluşabilecek risk düzeyine göre uygunluk değerlendirme aşamasında bir miktar seçme hakkı sunmaktadır. Bu seçenekler öz sertifikasyon, tip inceleme ve ürün kalite kontrol sistemi, tam kalite güvencesi olabilmektedir.

AB üyesi ülkelerin uygunluk değerlendirme kuruluşları listesi AB Komisyonu web sitesinde yer almaktadır (NANDO-<http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/nando/>).

Nihai ürünün pazara girişini kolaylaştırmayı sağlayan bazı zorunlu olmayan değerlendirme programları da bulunmaktadır. Bunlar hakkında bilgi CEN (Avrupa Standardizasyon Komitesi), CENELEC-Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi (<https://www.cenelec.eu/Pages/default.aspx>) ve ETSI-Avrupa Telekomünikasyon Standartları Kurumu'ndan (<https://www.etsi.org/>) temin edilebilir.

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Çek mevzuatına göre, ürününü piyasaya süren bir üretici, geçerli yasal düzenlemenin temel gerekliliklerine uygun bir risk ve uygunluk değerlendirmesi gerçekleştirmiş, bir uygunluk beyanı yayınlamış, işaretleme gerekliliklerini yerine getirmiş (CE işareti, üreticinin adı, adresi, vb.) ve teknik dokümantasyonu hazırlamış olmalıdır.

Belgelendirme yükümlülüğü, bu çerçevede piyasaya arzın temel şartlarından biri olarak kurgulanmıştır.

Üretici tarafından hazırlanan teknik belgeler:

- Ürünün tasarımı, üretimi ve işletimi hakkında bilgi sağlamalı,
- Ürün piyasaya sürüldüğünde mevcut olmalı,
- Ürünün piyasaya arz edildiği günden itibaren 10 yıl süreyle muhafaza edilmeli (= imalatçının veya yetkili temsilcisinin yükümlülüğü),
- Bazı durumlarda ilgili yönetmeliğe göre söz konusu ürünün onaylanmış kuruluşu tarafından kabul edilebilir bir dilde yapılmalı,
- Ürüne özgü yönetmelikte belirtilen (ürünün tanımı, kullanım amacı, ürün tasarımı, ürünün tüm versiyonları, ürünün çalışması, ürünün temel gerekliliklere uygunluğunun kanıtı, ISO ve benzeri) standartlara uyumu göstermeli,
- İmalatçının, ürünün amaçlanan kullanımına ilişkin analiz ve risk değerlendirmesini ortaya koyabilmelidir.

Çekya'nın AB üyesi olması nedeniyle, belgelendirme sisteminde de AB mevzuatı esas alınmaktadır. Bu çerçevede, AB'nin yeni yaklaşım mevzuatı kapsamına giren ürünlerin Çek pazarına girişinde CE ve/veya ürünün AB mevzuatına uygunluğunu ortaya koyan belgelendirme ve işaretler aranmaktadır. Belgelerin onaylanmış kuruluşlarca düzenlenmesi esastır. Ürününe CE işareti iliştiren bir üretici, piyasaya sürdüğü ürünün ilgili tüm düzenlemelere uygunluğunun yanı sıra aşağıdakiler hususlarda tüm yasal sorumluluğu üstlenmiş olur:

- Ürün güvenliği,
- İdari gerekliliklerin yerine getirilmesi (AB uygunluk beyanı),
- Uygun şekilde seçilmiş bir uygunluk değerlendirme prosedürünün başarıyla tamamlanması,
- Denetim makamları ve son tüketiciler için gerekli bilgilerin sağlanması (talimatlar, kullanım talimatları).

Eski Yaklaşım Direktifleri kapsamında, gıda, motorlu taşıtlar, kimyasallar, kozmetik ve deterjanlar ile ilaç gibi ürün gruplarının ise ürün özelinde belirlenen kuralları içeren AB direktifleri çerçevesinde belirlenen standartlara uyumunun belgelendirilmesi gerekmektedir.

Deniz ekipmanı, taşınabilir basınçlı ekipman ve aerosol nebülizörlerde, CE işareti yerine, sırasıyla, dümen şeklindeki uygunluk işareti, pi gösterimi ve ters epsilon/Sembol 3 işaretlemesi aranmaktadır.

CE işaretine ilaveten, patlama riski taşıyan ortamlarda kullanılması amaçlanan ekipman ve koruyucu sistemlerde "patlamaya karşı kontrol işareti", gürültü emisyonlarını direktifi çerçevesindeki ürünlerde "garantili akustik güç seviyesi", otomatik olmayan terazilerde "M işareti" iliştirilmesi gerekmektedir.

Onaylanmış kuruluşların listesi (<https://www.unmz.cz/en/testing/notified-bodies/>) adresindedir.

Çekya'da ürün güvenliğinin tespiti amacıyla Çek Gümrük İdaresince gerekli görüldüğü durumlarda aşağıdaki kurum ve kuruluşlar tarafından test ve muayeneler yapılmaktadır:

1. Devlet Tarım ve Gıda Denetleme Kurumu
2. Devlet Bitki Sağlığı İdaresi
3. Devlet Veteriner Kurumu
4. Devlet İlaç Denetimi Enstitüsü
5. Çek Ticaret Denetleme Kurumu

Gümrük bölgesindeki fiziki kontroller AB dışı ülkelerden gelen ürünlerin çoğuna uygulanmakta olup, özellikle kozmetik ve kimyasal ürünler, gıda, tekstil ve et mamullerinin riskli gruba girdiği ve bu ürünlerin sıklıkla kontrol edildiği Çek Gümrük İdaresince belirtilmiştir. İlaç ve kimyasal ürünlerde sevk öncesi inceleme yapılmakta ve Çek Sağlık Bakanlığı'nın onayına istinaden ithalat izni verilmektedir. Bazı ürünlerde ise, ürünün içeriğinde sağlığı tehdit eden bir maddenin sonradan tespit edilmesi vb. gibi durumlarda ürün piyasada iken yukarıda bahse konu kuruluşlar tarafından denetleme yapılabilmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Çekya’da ambalajın etiketinde, ambalajın üretildiği malzemenin tipi, yeniden kullanım yahut geri dönüşüm durumuna ait bilgilerin yer alması zorunludur. Etiketlenmesi gereken ambalajlama ve etiket formatı çeşitli kararlarla hukuki düzenlemeye tabi tutulmuştur. Ambalaj üreticileri, ithalat ve ihracatçıları, ilgili makamlara sunacakları yıllık raporlarında üretilen, ithal veya ihraç edilen paketleme malzemesinin miktarını, yapıldıkları malzemeleri belirtmek durumundadır.

Zorunlu olmamakla birlikte, Çek pazarına ürün sunan bazı gıda firmalarının, ürün içeriklerinin beslenme ve sağlık bakımından değerlendirilmesi esasına dayanan “Nutriscore,, adı verilen işaretlere ürün ambalajlarında yer vermeye başladığı bilinmektedir.

Vejeteryan veya hayvansal ürün muadili hayvansal olmayan ürünlerin etiketlerinde hayvansal ürünü çağrıştıran isimlerden ziyade hammaddenin ne olduğunu belirten ambalaj, görsel ve etiketlerin yer alması gereklidir.

Benzer şekilde, ambalajlı ürün satan şirketler, kullanıcılara ambalajın kendisi ve atığı (geri alınması, toplanması, yeniden kazanılması, dönüştürülmesi, atılması vb.) konusunda bilgi sağlamak zorundadır.

477/2001 Sayılı ‘Ambalaj Yasası ve Bazı Kanunlarda Değişiklik (Ambalaj Yasası)’ Kanunu hükmünde yönetilmektedir. Bahse konu Kanunun detaylarına aşağıdaki linkten ulaşılabilmektedir: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-477?text=477%2F2001>

AB ve Ambalaj, Paketleme, Etiketleme

Tüketicinin korunması göz önünde tutularak, AB içerisinde sadece AB etiketleme mevzuatına uyan ürünlerin pazarlanmasına izin verilmektedir. AB etiketleme mevzuatı, gıda, ev gereçleri, ayakkabı, tekstil vb. sektörler için zorunlu etiketleme standartları koymaktadır.

Paketleme ve ambalajlama, tüketici sağlığı ve çevrenin korunması amacıyla, AB tarafından belirlenen kurallara uygun yapılmak zorundadır. Paketleme ve ambalajlamaya ilişkin temel AB mevzuatı şunlardır:

- Tüzük 1272/2008/EC (CLP); madde ve karışımların sınıflandırması, etiketlenmesi ve ambalajlanması hakkında kurallar,
- Tüzük 2022/1616/EC; gıda ile temas eden geri dönüştürülmüş plastik materyallerin pazara giriş koşulları ve geri dönüşüm teknolojilerine ilişkin kurallar,
- Direktif 94/62/EC (OJ L-365 31/12/1994); paketleme ve paket artıklarına dair genel kurallar.
- Tüzük 1935/2004/EC (OJ L-338 13/11/2004); gıda maddeleriyle temas eden malzemelere dair özel kurallar.
- Direktif 2000/29/EC (OJ L-169 10/07/2000); ağaç ve diğer bitkilerden yapılan paketlere uygulanacak bitki sağlığı kuralları.

AB içerisinde pazarlanan ambalajlar, çevrenin korunmasına yönelik konulan genel kuralların yanı sıra tüketici sağlığı için herhangi bir riski önlemek amaçlı özel hükümleri yerine getirmelidir (EU Labels: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/product-safety-and-requirements/eu-labels_en).

AB, üye ülkelerde gönüllülük esasına bağlı olarak, 66/2010/EC sayılı Tüzük ile Çevre Etiketleri (Eco-label) düzenlemesi geliştirmiştir. Çevre Etiketleri ile ilgili bilgi (https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel_en) linkinden edinilebilir.

Teknik Engeller

Avrupa Birliği'ne üyelik tarihi olan 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren Çekya'da dış ticarete ilişkin olarak AB mevzuatı uygulanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, ilgili AB mevzuatının gerektirdiği belgelere sahip olan ülkemiz ürünlerine yönelik, genel veya sektörel bir tarife dışı engel uygulanmamaktadır. Ayrıca, Çekya'nın ithalatında münferit bir kısıtlamaya gitmesi bu aşamada söz konusu değildir. Dampinge karşı önlemler sübvansiyona karşı telafi edici önlemler AB düzeyinde ve AB Komisyonu kararları çerçevesinde uygulanmaktadır.

İhracatçılarımızın, ürün özelinde talep edilen gerekliliklerle ilgili olarak (<https://www.celnisprava.cz/en/applications/Pages/taric-cz.aspx>) adresine ücretsiz kayıt olarak GTİP sorgulaması ile bilgi edinmesi önerilmektedir.

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır. Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur (<https://teknikengel.gov.tr/>). Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir.

Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Patent konusunda başvuruların ibraz edileceği merci Çek Patent Ofisi'dir. Müracaat eden yabancılar Çek Patent Vekilleri tarafından temsil edilmelidir. Kaydedilen patentler, patente başvuru tarihinden itibaren 20 yıl süreyle geçerlidir. Bir kullanım modelinin koruma hakkı süresi beş yıl olup, bu süre beş yıl daha uzatılmaktadır. Patent veya koruma hakkını muhafaza etmek için yıllık ücretin ödenmesi gerekmektedir.

Ticari markalar, Çekya'da uluslararası sözleşmelere dayanan geniş bir korumayı haizdir. Markanın korunması bakımından arzu edilen bölgenin büyüklüğüne göre markalar yalnızca Çekya'da ya da AB içinde tescil edilebilmektedir.

AB ve Fikri Sınai Mülkiyet Hakları

Avrupa Birliği Fikri Sınai Mülkiyet Hakları Ofisi-EUIPO, AB markaları, tescilli topluluk tasarımları, zanaat ve sanayi ürünlerine yönelik coğrafi işaretler ile fikri mülkiyet alanında Avrupa'da ve uluslararası arenada iş birliğini yönetmekten sorumlu bir AB kuruluşudur. Ayrıca, Fikri Mülkiyet Haklarının İhlallerine İlişkin Avrupa Gözlemevi'ni (European Observatory on Infringements of Intellectual Property Rights) yönetmekle görevlidir. Bu kuruluş, ulusal ve bölgesel faaliyet gösteren Fikri Sınai Mülkiyet Ofisleri, kullanıcı grupları, Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve diğer uluslararası kuruluşlarla ortak çalışmaktadır (<https://euipo.europa.eu/>).

Dağıtım Kanalları

Son yıllarda görülen ekonomik gelişmeler ve yüksek miktardaki yabancı doğrudan yatırımların etkileri ticaret hayatında da kendini hissettirmiştir. Giderek çoğalan büyük süpermarket zincirleri nedeniyle gerek ithalatçılar gerek üreticiler doğrudan perakendeciye dağıtım yaptıkları gibi büyük depoların ve büyük toptancıların ortaya çıkmış olması nedeniyle dağıtım sistemi de giderek yerini zincir mağazacılığa ve depoculuğa bırakmaktadır. Küçük işletmelerin de giderek zincir haline gelmeye çalıştıkları ve kendi dağıtım ağlarını kurmaya çalıştıkları görülmektedir. Diğer taraftan, perakendeciye ve tüketim sektörüne yapılacak küçük çaplı dağıtım hizmetlerinin öneminin de büyük olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle, şehir dışında ticaret merkezlerinin kurulması ve depoların kurulması eğilimi dikkat çekmektedir.

Çekya, Avrupa tarzı gelişmiş bir dağıtım sistemine sahiptir. Pazarın birçok alt segmentinde acente ve distribütörlerin etkinliği ve gücü gün geçtikçe artmaktadır. Halihazırda teknik açıdan yeterli acenteler bulmak mümkün olmakla birlikte pazarlama ve müşteri hizmetleri stratejilerinde desteğe ihtiyaç bulunmaktadır. Saha satış temsilcisi ortalama 30.000 Çek Kronu (1.300 \$) + komisyon (ürüne bağlı olarak %5-10 arasında değişmektedir) ve araba, seyahat masraflarını talep etmektedir.

Amerikan tarzı süpermarketlerin ve Avrupa tarzı hipermarketlerin, alışveriş merkezlerinin her geçen gün sayılarının artmasına ve hafta sonu dahil günün 24 saatinde geniş ürün yelpazesi sunma, düşük fiyat avantajları ve rekabet güçlerine rağmen, bakkal, eczane, butik tarzı konfeksiyon mağazaları ve müzik cd satış yerlerine hala rastlanmaktadır. İsveçli İKEA, İngiliz TESCO, Danimarkalı JYSK, Alman ASKO nabytek, XXXLUTZ, OBİ, Lidl, Hornbach, Baumax, Bauhaus gibi büyük zincir mağazaların sayısı ülke çapında her geçen gün artmaktadır.

Uluslararası toptan ve perakende ticaret şirketlerinin Çekya'ya yatırımları büyük ölçüde tamamlanmıştır. Bununla birlikte, Çekya, perakendeciliğin "olgunlaşma" aşamasında olduğu bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Bu aşamada, birleşmeler ve özellikle kırsal kesimlerde yeni şubeler açmak şeklinde yatırımlar devam etmektedir. Gözden kaçırılmaması gereken en önemli husus, hızlı gelir artışına rağmen, pazarın büyük olmaması ve nüfus artış hızının durağan veya negatif yönlü olmasıdır.

Öte yandan, çevrimiçi satış kanallarının payı gittikçe artmakta olup, e-ticaret sitelerinde satışa sunulan ürün çeşidinin mağazalardan çok daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Alza, Allegro/Mall.cz ve Lidl-shop, önde gelen e-ticaret mecraları olup, mobilya, elektronik, kozmetik gibi alanlarda özelleşmiş platformlar da yaygındır. Marketlerin e-satış kanallarına özellikle pandemi döneminde dahil olmaya başladığı bilinmektedir. Zalando, Rohlik ve Kosik gibi yalnızca çevrimiçi market hizmeti veren e-ticaret sitelerinin de büyüme kaydettiği gözlemlenmiştir. Son dönemde Kaufland, Temu ve Trendyol da e pazaryerleri arasına katılmıştır.

Tüketici Tercihleri

Çek tüketiciler ve firmalar son derece fiyat duyarlıdır. Her ne kadar Çek tüketicilerin cep telefonları ve ev elektroniği dışında marka bilinci yüksek sayılmasa da son zamanlarda refah seviyesindeki artışa paralel olarak kozmetik ve giyim sektörlerinde marka tercihleri de ön plana çıkmaya başlamıştır.

Kredi kartı kullanımı yaygınlaşmakla birlikte, Çekya hala nakitin önemli bir ödeme aracı konumunda olduğu bir pazardır. Ancak, işletmeler arasındaki işlemlerde nakit kullanımından kaçınılması ve tüm işlemlerin bankacılık sistemi üzerinden gerçekleştirilmesi, firmalarımızın finansal şeffaflığına katkıda bulunacak ve başta bankalar olmak üzere mali hizmet sağlayıcılar nezdinde kolaylaştırıcı rol oynayacaktır.

Serbest piyasa ekonomisine geçişten bu yana yol almış olmakla birlikte, satış sonrası destek ve müşteri hizmetleri halen Avrupa standartlarına ulaşamamıştır. Müşteri memnuniyeti sistemi uygulaması gelişmeye açık bir konudur. Ülkemizin bu alandaki rekabet gücü, özellikle tamir, kurulum gibi hizmetleri gerektiren mobilya ve ev elektroniği alanlarında Türk firmalarının kendi sektörlerinde başarı kazanmasına ön ayak olabilecektir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Çek pazarında satış yapabilmek, başarılı olabilmek için Çekçe konuşmak fark yaratan bir etmendir.

Ürün kataloglarının Çekçe olması idealdir. Ancak, birçok uluslararası firmalarda üst düzey yönetici pozisyonunda Çekçe bilmeyen kişilerin çalıştığı dikkate alındığında en etkin olanının hem İngilizce hem Çekçe katalog bastırması olduğu değerlendirilmektedir.

Ülkede metrik sistem geçerlidir. Ürün etiketlerinin mutlaka Çekçe olması gerekmektedir.

Birçok pazarda olduğu gibi, Çek pazarında da iş yapabilmek için, Çekçe bir web sayfasına sahip olmak faydalı olacaktır. Yabancı firmaların web sayfaları genelde İngilizce/Çekçe olmakta, üçüncü dil olarak Almanca kullanılmaktadır. Web sayfasına sahip olmak firmaların pazardaki varlığını güçlendirirken müşterilere ulaşmak ve etkilemek için de önemli bir araç konumundadır.

Kamu İhaleleri

Çekya'da açılan ve Çek şirketleri haricinde diğer ülkelerin firmalarına da açık olan ihaleler haftalık 'Obchodni Vestnik' (<https://ov.ihned.cz/>) gazetesinde yayımlanmakla birlikte, Kamu ihaleleri Çek Bölgesel Kalkınma Bakanlığı kontrolünde (<https://vvz.nipez.cz>) sayfasında yayımlanmaktadır.

İhalelerin Yayınlandığı diğer Web Siteleri:

- TED-Tenders Electronic Dailly (<http://ted.europa.eu>)
- Elektronik Kamu İhaleleri (<https://tenderarena.cz/dodavatel>)

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

Çekya'da 7,88 milyon hektar arazinin %38,1'ini ekilebilir alanlar, %33,6'sını ise orman alanı oluşturmaktadır.

Çekya'nın GSYİH'nin %2,4'ü tarım sektörü tarafından oluşturulmaktadır. Son yıllarda önemli yapısal değişiklik geçiren tarım sektöründe, tarımsal üretim yaklaşık %30 oranında, istihdam ise yaklaşık %40 oranında azalmıştır. Benzer şekilde, hayvancılık sektörü de ciddi anlamda küçülmüştür.

Halihazırda Çek Hükümeti tarım sektörü için özel destek programları uygulamaktadır. Çekya Tarım Bakanlığı 2023 yılı raporlarında, 2023 yılında tarım üretimine 822 milyon ABD Dolarının üzerinde (20milyar CZK) destek verildiği bilgisi mevcuttur.

2023 yılında tarım sektöründen elde edilen karın, 2022'deki rakamlara kıyasla %60,5 düşüşle 8,7 milyar CZK olarak gerçekleştiği ve düşük ekonomik sonuçların birkaç faktöre bağlı olduğu belirtilmiştir. Bunlar arasında, birçok tarım ürününün alım fiyatlarının düşmesi ve işletmelerin harcamalarındaki artış öne çıkmaktadır. Özellikle gübre ve enerji fiyatlarının yüksek olması sektörü olumsuz etkilemiştir. Ayrıca, yatırımlardaki düşüşün ve tarım arazilerinden alınan verginin artmasının da ek maliyetlere neden olarak, sektörü daha da olumsuz etkileyeceği değerlendirilmektedir.

2023 yılı verilerine göre, Tahıl üretiminde yıllık verim 6,17 ton/hektar olarak gerçekleşirken, aynı yıl patates üretiminde ise verim 28,67ton/hektar (2022) olmuştur. Ülkede yıllık 313,5 bin ton civarında meyve, 333,5 bin ton civarında sebze üretilmektedir.

Çekya, dünya en fazla alanda haşhaş ekilen ülkelerden biridir. 2021 yılında ülkede 29,7 bin ton haşhaş üretimi gerçekleşmiştir.

Ayrıca, organik tarım son yıllarda hızla gelişmekte olup, 2022 yılında %12,9 büyümüştür. Organik gıdanın piyasadaki payı %3 olmakla birlikte, hanelerin organik gıdaya yıllık 6,95 milyar CZK harcadığı açıklanmıştır.

Sanayi

GSYİH'nin yaklaşık 1/3'ünü tek başına üreten Çek imalat sanayi, toplam işgücünün de yaklaşık %40'ını istihdam etmektedir.

Üretim itibarıyla, sanayideki en büyük iş kolları otomotiv, elektronik, makine ve ekipman, cam ve savunma sanayidir.

Otomotiv, sanayi sektörünün ve ekonominin önemli unsurlarından biridir. Avrupalı birçok otomotiv firmasının Çekya'da yatırımı bulunmaktadır. Çekya, dünyanın en eski üç otomobil

firmasına ev sahipliği yapmakta olup Orta Avrupa'nın ilk otomobil üreticisidir. Pandemi öncesi yılda ortalama 1,5 milyona yakın araç üretilirken, pandemi nedeniyle üretimde meydana gelen duraklama ve çip krizi ile üretim 2020 ve 2021 yıllarında 1 milyon civarına gerilemiş olup, 2022 yılında 1,25 milyon, 2023 yılında ise 1,4 milyon araç üretilerek, üretimde kısmi bir düzelme meydana gelmiştir. Ancak enerji maliyetlerinin olumsuz etkisi devam etmekte, Almanya'daki talebin beklenen şekilde artmaması da sınırlayıcı rol oynamaktadır.

Hizmetler

Hizmetler sektöründe bilhassa müşteri memnuniyeti ve çözüm süreleri bakımından firmalarımızın rekabetçi olacağı akla gelmektedir. Ancak vize kısıtlamaları ve çalışan bulmakta yaşanan güçlükler hizmet sağlayıcılar üzerinde caydırıcı etki yaratmaktadır.

Çekya, müteahhitlik sektöründe neredeyse hiç varlık göstermediğimiz bir pazardır. Bunun sebepleri arasında Çekya'da hem Çek hem Avrupa menşeli güçlü rakiplerin bulunması, büyük ihalelere girişte yaşanan zorluklar, inşaat izinlerinin çok zor alınması ve işçi vizesi almadaki zorluklar sayılabilir.

Ülkede faaliyet gösteren vatandaşlarımızın firmalarının çoğu hizmet sektöründe (gastronomi, lojistik) ve turistleri de hedefleyen hediyelik eşya alanında faaliyet göstermektedir.

Otelcilik ve gastronomi özellikle Prag'da oldukça gelişmiş olmakla birlikte hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti açısından ülkemiz firmalarının rekabetçi olduğu değerlendirilmektedir. İlaveten, ülkemiz mutfağını temsil edecek büyük ölçekli bir veya birkaç restoran açılmasında fayda görülmektedir.

Lojistik sektörü ve depo işletmeciliği Çekya'da önemli ve cazip faaliyet alanlarından biridir. Özellikle Avrupa'nın çeşitli ülkelerine dayanıklı mal satan firmalarımızın Çekya'daki depolardan yararlanması, müşterilerine daha hızlı mal sunmalarına ve böylece rekabet güçlerini artırmalarına yardımcı olacaktır.

Çekya, bilişim ve yönetim hizmetleri alanında birçok uluslararası yatırıma ve yerel firmaya ev sahipliği yapmaktadır. Yapay zeka, akıllı şehir sistemleri, yazılım, animasyon gibi alanlarda bilhassa Brno bölgesinin rekabet gücü yüksektir. Kültürel hizmetlerde de ülkenin önemli bir film çekim ve prodüksiyon merkezi olma yönünde çalışmaları bulunmaktadır. Yaratıcı endüstriler alanında Ostrava (Moravya-Silezya bölgesinin) yerel idarelerinin de öne çıktığı görülmektedir.

Madencilik

Çekya'nın, rezervleri kısıtlı da olsa büyük ölçüde bitümenli yakıtlar, antrasit ve linyit bulunmaktadır. Bitümenli kömür daha ziyade Ostrava-Karvina kömür yataklarında, Kladno yakınlarında, Plzen havzasında ve Brno yakınlarında bulunan Trutnov'daki kömür sahalarında çıkarılmaktadır. Bitümenli kömürün büyük bir kısmı koklaştırmaya elverişlidir. Linyit üretimi 20'nci yüzyıl ortalarına kadar artmış olmakla beraber son yıllarda giderek artan gaz

kullanımıyla düşmüş durumda olup, daha çok açık işletmelerde üretilmektedir. Linyit, ülkenin batısında bulunan Chomutov, Most, Teplice ve Sokolov'da üretilmektedir. Linyit kömürü termoelektrik üretiminde, konutların ısıtılmasında ve kimya sanayinde kullanılmaktadır.

Hodonin yakınlarında az miktarda petrol ve doğal gaz üretilmektedir, Nispeten azalan enerji tüketimi, Rusya'dan boru hatlarıyla ithal edilen petrol ve doğal gaz, Dukovany ve Temeli'nde kurulu bulunan nükleer enerji santralleri ile Slovakya'dan ithal edilen nükleer enerji, ülkenin kömüre bağımlılığını azaltmıştır.

Çekya metalik cevherler açısından ise zengin bir ülke değildir. Prag ve Plzen arasındaki yataklar demir cevheri açısından önemi haiz bir bölge olmuştur. Kurşun ve çinko Bohemya'daki Kutna Hora ve Pribram'da ve kuzeydoğudaki Hrubni Jesenik Dağlarında çıkarılmaktadır. Uranyum Pribram ve Kuzey Bohemya'daki Hamr çevresinde çıkarılmaktadır. Bohemya'daki dağlarda az miktarda kalay rezervi bulunmakta ve diğer mineral kaynaklar da Ceske Budejovice yakınlarındaki grafit ve Karlovy Vary ile Plzen yakınlarındaki kaolin rezervlerinden oluşmaktadır. Prag'ın güneyindeki merkezi Bohemya'da bulunan Mokrsko'da oldukça önemli miktarda altın rezervi bulunmaktadır. Çekya'nın maden üretimi ve üretimin geleceği dünya maden fiyatlarında yaşanan ve yaşanacak gelişmelerden oldukça yüksek oranda etkilenmektedir.

Çekya 2.613 milyon tonu antrasit, 3.564 milyon tonu linyit olmak üzere toplam 6.177 milyon ton ispatlanmış kömür rezervi ile dünya kömür rezervinin %0,63'ünü bulundurmaktadır ve genel sıralamada dünya 14.üncüsüdür.

Enerji

Geleneksel olarak kömür üreticisi olan Çekya'da bilhassa Ostrava-Moravya Silezya bölgesinde kömür madenleri bulunmaktadır. Kömür üretimi iç talebi karşılamakta, fazlası ihraç edilmektedir. Başlıca ihraç ülkeleri Slovakya, Almanya ve Avusturya'dır. Kömür çıkarma ve kullanım oranları, AB Yeşil Mutabakatı çerçevesinde zamanla azaltılacaktır.

Çekya'da petrol ve doğal gaz rezervleri çok sınırlı olduğundan ülke bu kaynaklarda dışa bağımlıdır. Uzun yıllar Rusya ülkeye petrol ve doğal gaz sağlayan tek ülke olmuştur. Ancak, Almanya ile yeni bir petrol boru hattı inşasının kararlaştırılması ve Norveç ile yapılan doğal gaz anlaşması, Çekya'nın enerji tedarikçilerini çeşitlendirip Rus gazına bağımlılığa son vermiştir.

Çekya'da herhangi bir LNG terminali bulunmamakta olup, doğal gaz, Çekya ile komşu ülkeler olan Almanya ve Slovakya arasındaki boru hattı ara bağlantı noktaları üzerinden ithal edilmektedir. Çek gaz iletim sistemi, Orta ve Doğu Avrupa'nın yanı sıra Almanya ve Batı Avrupa'ya gaz tedarikinde kilit rol oynamaktadır ve ülke üzerinden taşınan yıllık gaz miktarı iç tüketimin dört katından fazladır.

Çek Cumhuriyeti'ne petrol akışı iki ana kaynaktan sağlanmaktadır. Başlıca kaynak (%58 pay ile) Rusya'dan petrolün temin edildiği Druzhba boru hattıdır. Petrolün kalan kısmı ise İtalyan TAL boru hattına bağlanan Alman IKL boru hattından temin edilmektedir.

Çek Cumhuriyeti'ne 2023 yılında boru hatlarından toplam 7,4 milyon ton petrol tedarik edilmiştir. Veriler, Rusya yaptırımlarına rağmen Druzhba boru hattı üzerinden petrol ithalatının arttığına işaret etmektedir.

Gelecekte Rus petrolünün hacminin azalması beklenmektedir, zira TAL boru hattının genişletmesine yönelik proje ile 2025 yılından itibaren Çek Cumhuriyeti'nin kapasitesinin yılda 4 milyon ton petrol artırılması ve 8 milyon tona kadar petrolün bu hattan temini ve Rusya hattına ihtiyacın ortadan kalkması planlanmaktadır,

Bunların dışında, Rusya'nın ile Ukrayna'yı işgalinin de etkisiyle birçok AB ülkesi gibi enerji krizi yaşayan Çekya, güvenli ve yenilenebilir enerji kaynaklarını arttırarak, alternatif yollar bulmaya çalışmaktadır. Hidrojenin üçüncü ülkelerden teminine ilişkin çalışmalar yürütülmektedir.

Çekya'da elektrik enerjisi büyük ölçüde fosil yakıt kullanılarak üretilmektedir. Halihazırda Çek Cumhuriyeti'ndeki tüm kömür yakıtlı enerji santrallerinin mevcut kurulu kapasitesi on gigawatt civarında olup, yıllık elektrik üretiminin üçte birinden fazlasını karşılamaktadır.

Çekya'nın enerji yol haritasında, 2033'ten sonra kömür tüketiminin yalnızca enerji dışı kullanımla sınırlı olacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede kömürün yenilenebilir enerji kaynaklarıyla birlikte nükleer kaynaklarla değiştirilmesi planlanmaktadır. Ülkede iki nükleer enerji santrali bulunmaktadır (Dukovany ve Temelin). Nükleer enerji üretiminin son 5 yılda ikiye katlanması, üretim yapısının nükleer enerji lehine dönüşmesine sebep olmuştur. Nükleer enerjinin payı kayda değer biçimde yükselmiştir

Temelin ve Dukovany'de bulunan nükleer santraller elektrik üretiminin yaklaşık üçte birini gerçekleştirmektedir. Bu payın %50'nin üzerine çıkarılması hedeflenmektedir. Bu itibarla her iki santrale 4 yeni reaktörün ilave edilmesine yönelik projenin ihale süreci devam etmektedir.

Elektrik enerjisi tüketiminin yaklaşık üçte biri sanayi sektöründe, tüketimin yaklaşık beşte biri konutlarda gerçekleşmektedir. Öte yandan, yenilenebilir enerjinin kullanımının artmasının hedeflendiği ve karbon salınımını azaltan imalat ve tüketim modellerinin teşvik edildiği görülmektedir. Konut ve işletmelerin güneş paneli/yenilenebilir enerji uygulamalarına geçişi için kapsamlı destek mekanizmaları yürütülmektedir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

İş-yaşam dengesine önem veren Çekler mesai saatleri dışında ve hafta sonları asla çalışmak istemezler. Ülkede tam zamanlı çalışma saatleri 8 saat olup, yarım zamanlı çalışma saatleri ise günlük en fazla 4 saatle sınırlıdır. Çalışma süresinin haftada 35 saate inmesi siyasi düzeyde tartışılmakla birlikte, son yıllarda bazı Avrupa ülkelerinde de benimsenen 'haftada 4 gün mesai' uygulaması bazı Çek şirketler tarafından halihazırda denenmektedir.

Para Kullanımı (banka kartı, kredi kartı, çek dahil)

Ülkede kredi kartı çek vatandaşları tarafından pek tercih edilmemekle birlikte, klasik banka kartını (debit card) kullanarak, sadece hesaplarında bulunan bakiye kadarını harcamaktadırlar. Çek ise genellikle büyük şirketler tarafından kullanılmaktadır ve bankalar sadece belirli kişilere çek defteri temin etmektedir. Kısa-orta vadede finansal teknolojilerin gelişmesi ile dijital ödeme modellerinin yaygınlaşması beklenmektedir.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi uygulaması

Ülkeye girişte geçerli pasaportlar;

1. Diplomatik Pasaportlar - Diplomatik pasaportlar 28 sayfa olup, dış kapak rengi siyahtır. Diplomatik pasaportlar, muvakkat görev veya seyahat için gidenlere görevlerinin veya seyahatlerinin mahiyetine göre, bir seyahate mahsus olmak üzere veya azami iki sene için, daimi görevle gidenlere de Dışişleri Bakanlığınca tespit edilecek sürede geçerli olmak üzere verilir.
2. Hususi Damgalı Pasaportlar; Hususi damgalı pasaportlar 30 sayfa olup, dış kapak rengi yeşildir. Birinci, ikinci ve üçüncü derece kadrolarda bulunan veya bu kadrolar karşılık gösterilmek veya T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilip emekli kesenekleri bu derecelerden kesilmek suretiyle sözleşmeli olarak çalıştırılan Devlet memurları ve diğer kamu görevlileri ile birinci derece kadro ile emekliliğe hak kazanmış olan belediye başkanlarına, diplomatik pasaport verilmesini gerektiren vazifelerden başka herhangi bir resmi vazife ile veya kendi hesaplarına yabancı ülkelere gittikleri zaman verilir.
3. Hizmet Damgalı Pasaportlar; Hizmet damgalı pasaportlar 30 sayfa olup, dış kapak rengi gri'dir. Bu Kanun gereğince kendilerine diplomatik veya hususi damgalı pasaport verilmesi mümkün olmayan kimselere, Hükümetçe, hususi idarelerce veya belediyelerce resmi vazife ile dış memleketlere gönderildiklerinde veya dış memleketlerde vazifeye alındıklarında verilir.
4. Umuma Mahsus Pasaportlar; Umuma mahsus pasaportlar 38 sayfa olup, dış kapak rengi bordodur. Türk vatandaşlarının umuma mahsus münferit ve umuma mahsus müşterek, pasaportları yurt içinde İçişleri Bakanlığınca veya İçişleri Bakanının vereceği yetkiye göre valiliklerce, yabancı memleketlerde Türkiye Cumhuriyeti konsoloslukları tarafından verilir.

Yabancıların Çekya'da İkameti, Yabancılar Kanunu (Alien Act) ile düzenlenmiştir.

Yabancılar Kanunu iki türlü ikamete izin vermektedir:

- Geçici ikamet
- Daimi ikamet (Daimi ikamet koşulları için tıklayınız.)

Yabancı bir şahıs Çekya'da şu şekilde ikamet edebilir:

- Vizesiz
- Kısa dönemli vize, uzun dönemli vize, diplomatik vize veya özel vize
- Geçici ikamet vizesi
- Kısa Dönemli Vize:
- Çıkış mecburiyeti olan vize
- Transit vize
- Havaalanı vizesi
- Schengen vizesi

Yabancılar Yasasına göre uzun dönemli vize:(Uzun dönemli vize koşulları için tıklayınız.)

- 90 günün üzerinde ikamet vizesi
- İnsani gerekçeli vize (Tolerance visa)

Vizenin Uzatılması

Çekya'da ikamet edebilmek için vizenin uzatılması konusundaki müracaat formunun ikamet edilen yerdeki yabancılar polisi ofisine verilmesi gerekmektedir.

Vizenin Yenilenmesi

Uzun dönemli vizenin yenilenmesi için, vizenin bitmesine 90 gün kalmasından itibaren en geç bitime 14 gün kala, kısa dönemli vizenin ise, vizenin bitmesine 30 gün kalmasından itibaren en geç bitime 3 gün kala müracaat etmek gerekmektedir.

Resmi Tatiller

Çekya'da mesai saatleri tam gün çalışan personel için hafta içi 8 saat, yarı zamanlı çalışan personel için hafta içi 4 saat olup, resmi tatiller tarih sıralamasına göre aşağıda iletilmiştir.

1.	1 Ocak	Yeni Yıl
2.	29 Mart	Good Friday/Paskalya (her yıl değişken tarih)
3.	1 Nisan	Paskalya (her yıl değişken tarih)
4.	1 Mayıs	Emek ve Dayanışma Günü
5.	8 Mayıs	Kurtuluş Günü
6.	5-6 Temmuz	St. Constantin ve St. Methodius Günü
7.	28 Eylül	St. Wenceslav Günü
8.	28 Ekim	Bağımsızlık Günü
9.	17 Kasım	Salı Kadife Devrim
10.	24-26 Aralık	Noel

Yerel Saat

Kış döneminde Çekya (GMT +1) ile Türkiye (GMT +3) arasında 2 saat zaman farkı bulunmaktadır. Prag, Türkiye'ye göre 2 saat geridedir. Yaz döneminde saat farkı 1 saate inmektedir.

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket Türleri

- Limited Şirketi (s.r.o.) - En yaygın şirket türü Limited Şirketi'dir
- Anonim Şirket (a.s.)
- Adi Ortaklık (v.o.s.)
- Limited Ortaklık (k.s.)
- Kooperatif Şirketler (Družstvo)
- Şube (Odštěpný závod)

Çekya'da şirket kurma işlemleri, zorunlu olmamakla birlikte, pratik nedenlerle avukatlar veya danışman şirketler tarafından yapılmakta olup, işlemler ve genel prosedür çok büyük ölçüde AB ülkeleriyle uyumludur.

Mevzuat gereği, yabancı kişilerin münferiden veya ortaklık halinde Çekya'da bir şirket kurması ve yurt dışındaki bir şirketin şube/temsilciliğini açması mümkündür. Kurulan şirketlerin ve açılan temsilciliklerin mutlaka işgal alanlarını belirten bir ticari lisans temin etmesi ve ticari sicil için altı ay içinde başvuruda bulunması gerekmektedir.

Şirket kurulum adımları aşağıda özetlendiği gibidir. Bu aşamalar eş zamanlı olarak izlenemeyip birbirini takip eden adımlarla gerçekleştirilebilmektedir.

- Adalet Bakanlığı'nda şirket isminin özgünlüğünün teyidi
- Kurulum ve kira sözleşmelerinin noterde tasdiki
- Sermaye sahipleri ve bankalar ile sermaye tutarlarının teyidi
- Ticaret Lisanslarının Ticari Lisans Ofisi'nden temini
- Noter kanalıyla bölgesel ticaret mahkemesine kayıt
- Vergi İdaresine gelir vergisi ve KDV kaydı (KDV kaydı 30-90 gün sürebilmektedir)
- Şirket maliklerinin yerel mahkemeye kaydı
- Sosyal güvenlik kaydı
- Sağlık sigorta kaydı
- (Varsa)Yapı/imar izinleri
- Restorancılık veya rehber/tercümanlık gibi uzmanlık gerektiren sektörlerde uzmanlık karnesi veya ustalık belgesi şirket kurulum aşamasında temin edilmelidir.

Tüm işlemler asgari 30 gün sürmektedir.

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi (e-devlet uygulamaları) çerçevesinde, Çekya'da kayıtlı tüm firmaların birer sanal "Veri Kutusu (Datová Schránka)" edinmesi gerekmektedir. Firmalara yönelik her türlü resmi bildirim yöneltileceği ve takibi zorunlu kılınan veri kutusu hakkındaki başvuru işlemleri için <https://chcidatovku.gov.cz/en/datova-schranka> adresi incelenmelidir.

2014 yılından bu yana, 1 (bir) CZK sermaye ile Limited Şirket kurmak mümkündür. Anonim Şirket kurmak için ise ana sermaye miktarı asgari 2.000.000 CZK (yaklaşık 80.000 EUR) olmalıdır.

Çek Hukuku uyarınca, açılan şube ticaret siciline tescil ettirilmeli ve Çekya sınırları içinde ticari faaliyette bulunabilmek için gereken tüm lisanslara sahip olmalıdır. Yeni düzenlemelere göre, şubeyi ilgilendiren tüm hukuki alanlarda yetkili olmak üzere şubeye özel bir temsilci atanması ve ticaret sicili nezdinde tescil ettirilmesi gerekmektedir.

Şirket Kurma Prosedürü

Kurulacak Limited Şirketin sahibi başka bir şirket olacak ise;

- 1-Ana Şirketin Ticaret Odasından alınmış Faaliyet Belgesi ve Apostillenmesi,
- 2-Ana Şirketin İmza Sirküleri ve apostillenmesi,
- 3-Ana şirketten verilecek vekalet ile şirket kurulum işlemi gerçekleşir. Bu vekaletler Çekçe olarak hazırlandıktan sonra Çekya Ankara Büyükelçiliği veya Çekya İstanbul Konsoloslukunda noter huzurunda imzalandıktan sonra gönderilir.

Bu belgelerin asıllarının yeminli tercüman tarafından Çekçe diline tercüme edilmesi gerekmektedir.

Limited Şirketin Yetkili Müdüründen istenen belgeler;

- 1-Pasaport Kopyası ve resmi ikamet adresi,
- 2- Sabıka kaydı: Kişinin Çekya'da daimi oturma izni olmaması halinde, vatandaşı olduğu ülkenin yetkili makamlarınca düzenlenen adli sicil kaydı veya eşdeğer bir belge sunulması gerekmektedir. Bahse konu makamlardan adli sicil kaydı veya muadili bir belge temin edilemediği durumda, noter huzurunda veya vatandaşı olunan ülkenin diğer yetkili makamları huzurunda, ya da en son ikamet edilen ülkenin yetkili makamları huzurunda suç kaydına ilişkin düzenlenen bir beyanname yeterli olacaktır.

Kurulacak ana şirkete bağlı bir şube ise;

- 1-Ana Şirketin Ticaret Odasından alınmış Faaliyet Belgesi ve apostillenmesi.
- 2-Ana Şirketin İmza Sirküleri ve apostillenmesi
- 3-Yönetim kurulu kararı.

Yetkili Müdür (şube sorumlusu) atanması gerekmektedir.

- 1-Pasaport Kopyası ve resmi ikamet adresi
- 2- Çekya'da daimi oturma izni olmayan kişilerin vatandaşı olduğu ülkenin yetkili makamlarınca düzenlenen adli sicil kaydı veya eşdeğer bir belge sunulması gerekmektedir. Eğer, anılan yetkili makamlardan adli sicil kaydı veya muadili bir belge temin edilemiyorsa, noter huzurunda veya vatandaşı olduğu ülkenin diğer yetkili makamları huzurunda, ya da en son ikamet ettiği ülkenin yetkili makamları huzurunda suç kaydına ilişkin düzenlenen bir beyanname yeterli olacaktır.

Şubenin herhangi bir tüzel kişiliği yoktur. Dolayısıyla şubeler, dava açamaz. Limited şirket vergi numarası, resmi ofis adresi ve yetkilisi olmalıdır. Vergi açısından ise şubeler limited şirketlerle benzerlik arz etmektedir. Şubenin tek avantajı; ana şirket ile arasında gerçekleşecek para transferlerinin esnek kılınmasıdır. Şubelere dair tüm mali tabloların ana şirket altında gösterilmesi şarttır.

Sigorta

Sosyal Güvenlik Giderleri:

Çalışan payı: %4,5 sağlık sigortası, %6,5 sosyal sigortası olmak üzere toplam %11

İşveren payı: %9 sağlık sigortası, %24,8 sosyal sigorta olmak üzere toplam %33,8

Bankacılık Mevzuatı

Çekya AB üyesi olmakla birlikte halen kendi para birimini kullanmaktadır. Ayrıca bunun bir doğal sonucu olarak, Çek Milli Bankası halen varlığını korumakta ve bankalar üstünde denetim yetkisini sürdürmektedir.

2023 itibariyle Çekya’da lisanslı 50 banka bulunmaktadır. Çoğunluk hissesi Çek yatırımcılara ait 12, çoğunluk hissesi yabancı yatırımcılara ait 18 banka, şube düzeyinde ise 20 yabancı banka faaliyet göstermektedir.

Çek bankacılık sistemi ve Çekya’da faaliyette bulunan bankalarla ilgili mevzuata Çek Merkez Bankası web adresinden (<https://www.cnb.cz/en/supervision-financial-market/legislation/banks-credit-unions/>) ulaşmak mümkündür.

Öte yandan, 21/1992 sayılı Bankacılık Kanunu hakkında detaylı bilgilere (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-21>) adresinden ulaşmak mümkündür.

Vizeler

Yabancı bir çalışana istihdam etmek için çalışma iznine başvurulmalıdır. Başvuru süreci işveren ve çalışanın koordinasyon içerisinde olmasını gerektirmektedir. Şirket tarafından öncelikle boş pozisyonun İş Kurumu’na bildirilmesi ile başlayıp, başvuru formunun doldurulması ile devam eden ve iş ilişkisinin İş Kurumu’na bildirilmesiyle sonuçlanan bir süreçtir. Çalışanın ilgili çalışma izni olmaksızın çalışması hukuka aykırı olup, kişi sınır dışı edilebilmekte ve şirkete büyük cezalar kesilebilmektedir.

Uzun dönem oturma izni başvuruları; eğitim, bilimsel araştırma, istihdam, iş ve aile birleşimi amaçlı yapılabilir. Employment card ve Blue card başvuruları da uzun dönem oturma izni başlığı altında yapılır ve Çekya’da 3 aydan fazla çalışacak kişiler için zorunludur. Uzun dönem vize için ilk başvuru vatandaşı olunan ülkedeki Çek Konsolosluklarında yapılmaktadır.

Kaynak: T.C. Prag Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği